

**NAJMRAČNIJA TAJNA TITOVA KOMUNISTIČKOG LOGORA ZA KOMUNISTE:
ŠTO DONOSI KNJIGA DR. MARTINA PREVIŠIĆA "POVIJEST GOLOG OTOKA"**

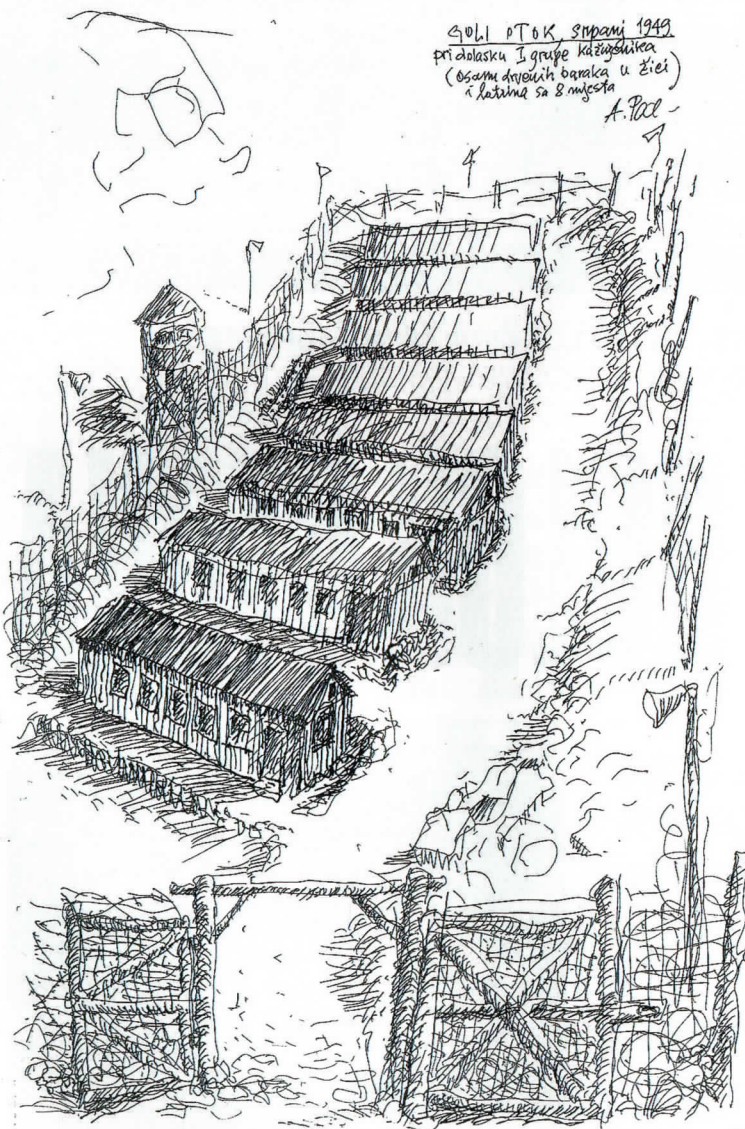
CRNA RUPA GOLOG OTOKA

Dio logora zvan Petrova rupa bio je namijenjen za one "nepopravljive": na dubini od sedam metara patilo je 130 Titovih najžešćih partijskih suparnika

PIŠE ZDRAVKO MILINOVIĆ

SNIMIO TOM DUBRAVEC / HANZA MEDIA

ILUSTRACIJA: ALFRED PAL

Još kao trinaestogodišnjak slušao sam zapanjujuće priče o Golom otoku. Izgovarale su se u pol glasa, šaptom, usput i toliko tajnovito da mi je moralo privući pažnju. Ništa nisam razumio, jednako kao što ništa nisam znao o politici. Ali, fascinirala me priča o ljudima koji su tako surovo kažnjeni da moraju uzbroditi prenositi kamen s jednog mjesta na drugo udaljeno stotinama metara da bi ga nakon toga vraćali natrag. Mislio sam, potpuno besmisleno.

Nadobudan kako samo takav znatizeljni balavac može biti, napisao sam priču o tome. Profesorica književnosti, koja je vodila našu osnovnoškolsku literarnu sekciju u kojoj sam uredno donosio standardno loše pjesme i uratke, potpuno se izbezumila. Istrgla je te

stranice iz moje bilježnice i strogo me ukorila zbog gluposti kojima se bavim. Za mene je to bilo potpuno nerazumljivo. Školski pedagog pozvao je oca u školu i pitao ga tko to mene instruirao. Otac, naravno, nije imao pojma, ali nakon toga je doma podivljao. Mislim da ipak nisam dobio batina. To je kratka povijest mog Golog otoka.

Petrova rupa, logor u logoru, među logorašima je dobila nadimak Manastir. Udaljen, izoliran i surov, bio je najveća tajna Golog otoka, strogo čuvana od ostalih logoraša. Osim rijetkih, o njemu ne postoje službeni dokumenti

Osamdesetih godina počela se naveliko objavljivati tzv. golootočka literatura. Kao studentu pod ruke mi je najprije dopao dvotomni roman "Trn" Antonija Isakovića, potom Dragoslav Mihailović i njegov roman "Kad su cvetale tikve", nekoliko slovenskih autora... Počeo sam shvaćati što je to bio Goli otok. Međutim, tek kada sam pročitao knjigu "Povijest Golog otoka" mladog i neopterećenog povjesničara Marina Previšića, docenta na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, shvatio sam zašto se moja profesorica lijepe književnosti izbezumila. Bile su to sedamdesete godine, samo dvadeset

godina od zatvaranja političkog logora Goli otok i vrijeme u kojem je Udba još uvijek držala pod paskom sve one koji su logorovali na Golom. Goli otok bio je tabu tema, ali istovremeno i javna tajna o kojoj se nije razgovaralo ni u vlastitoj kući. A najmanje su o tome govorili oni koji su znali sve i koji su na Golom bili i po nekoliko godina.

Previšić je razgovarao s nekoliko desetaka ljudi koji su preživjeli taj jugoslavenski komunistički logor za komuniste koji se nalazi na teritoriju Hrvatske. Nekoćina sugovornika bila je iz Slovenije, veći broj iz Hrvatske, a najviše iz Srbije. Neki ni danas, sedamdesetak godina nakon svega, nisu željeli govoriti o toj temi bojeći se policije i prisluškivanja, a neku mu nisu dopustili ni da ih snima. Nažalost, većina je pomrla do trenutka kad je ova knjiga izašla iz tiska u izdanju Frakture. S Previšićem je pristao razgovarati samo jedan čovjek s druge strane "žice", general Udbe Jovo Kapičić, koji je osnivao i kontrolirao logor Goli otok, naravno po nepo-

srednim uputama Aleksandra Rankovića i, nesumnjivo, uz znanje i odobrenje Josipa Broza Tita.

Fascinantna je činjenica da je većina zatočenika “Mermera”, kako se Goli otok u to doba zvalo, ostala nepokolebljiva u svojoj ljubavi prema tadašnjem Sovjetskom Savezu i samome Staljinu. Nakon divljačkih batina, nemilosrdne torture i krajnje iscrpljujućeg rada u nepodnošljivim uvjetima, potpisivali su sve što se od njih tražilo, priznavali krivicu, pa čak i izdaju bez obzira na to što krivice najčešće nije ni bilo, pjevali u slavu Partije i skandirali Titu, tukli druge zatvorenike koji još nisu “revidirali”, ali kad su se vratili u svoje domove, bez posla, bez pomoći, bez starih drugova, okuženi i omraženi ne samo od režima nego i od većine običnih ljudi, često su se vraćali svojim starim komunističkim idealima, Sovjetskom Savezu i majčici Rusiji.

Na Golom otoku zatočenici su bili komunisti, ali ne oni koji su to postali iza rata iz karijerističkih i oportunističkih pobuda, nego komunisti “s dna kace”. U ljeto 1948. objavljena je Rezolucija Informativnog biroa kojom se jugoslavenske komuniste na čelu s Titom ekskomunicira iz međunarodne komunističke zajednice. Protiv KPJ bilo je 60-ak komunističkih partija diljem svijeta, a niti jedna za nju. U tadašnjoj Jugoslaviji uslijedio je najprije šok, a potom i nevjerica. S vremenom, “za Ruse” se izjasnilo šest generala Jugoslavenske armije, 170 viših oficira,

U rupi su bili svi oni koje je Udba pohapsila, a suprotstavljali su se krajem 30-ih Titovu dolasku na čelo KPJ: Bavili su se “besmislenim poslovima, poput zatrpavanja rupa kame-njem”

čak 266 oficira Udbe... Za Tita i partijski vrh najteže je bilo što se protiv njih okrenulo čak 1307 prvoboraca iz 1941., 25 dobrovoljaca iz Španjolskoga građanskog rata, devet sudionika ruske Oktobarske revolucije i čak 233 predratna člana tada malobrojne Komunističke partije. Najmanji su problem bili deseci IB-ovaca, poslanika raznih skupština i članova Centralnih komiteta te nekolicina ministara. Bili su svjesni da se bitka svodi na “mi ili oni”. I “oni” su surovo i bez ikakve milosti eliminirani, pohapšeni i internirani.

Režimska propaganda i historiografija desetljećima je forsirala parolu o povijesnom Titovu “ne” Staljinu. Previšić dokazuje da je to bilo zapravo Staljinovo “ne” Titu. Prepotentni jugoslavenski partizanski ratni pobjednici zaigrali su preveliku igru i sve više postajali smetnja sovjetskom imperijalističkom carstvu koje nije željelo novi rat sa Zapadom odmah nakon Drugog svjetskog rata. Tito je otvoreno pomagao grčkim komunistima koji su ratovali protiv britanskih intervencionističkih snaga. Jugoslavenska armija srušila je iznad Slovenije dva američka vojna aviona. Otvorena je Tršćanska kriza. Pripremana je federacija s Bugarskom. Nova Jugoslavija vojno je i politički u potpunosti kontrolirala Albaniju, a Rezolucija se pojavila u trenutku kad se Jugoslavenska armija spremala poslati svoje dvije divizije u Tiranu.

Staljin nije imao dileme oko toga da će Tito pasti na koljena i da će Jugoslavija moliti za oprost. Poče- ►

Knjiga "Povijest Golog otoka" mladog povjesničara dr. Martina Previšića, docenta na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, prvo je cjelovito djelo o Titovu poratnom obračunu s partijskim drugovima odanima Staljinu, zločinu koji se po brutalnosti može usporediti sa Staljinovim zločinima u gulazima

Martin Previšić
Povijest Golog otoka
Fraktura, 2019., 634 str.

le su ratne igre na granicama, mobilizacija rezervista i ratna psihoza.

U takvim okolnostima Titova vlast zatražila je i dobila pomoć Zapada. A u zemlji se trebalo riješiti potencijalnih ruskih kolaboracionista na koje je Staljin otvoreno računao. I tako je nastao Goli otok, komunistički logor za komuniste. Kao logor za samo jednu vrstu političkih zatvorenika (ustaše i četnici raspoređeni su po lepoglavama i mitrovicama diljem Jugoslavije) postojao je od 1949. do 1956., kroz njega je prošlo oko 16.000 zatvorenika, a ubijeno je ili umrlo zbog nepodnošljivih uvjeta i torture njih oko 300, kaže Previšić.

Zapad je znao za postojanje tog logora, ali nije tome pridavao veću pažnju zbog nove Titove uloge trojanskog konja u Istočnom bloku. Osim toga i Amerikanci su tijekom Drugog svjetskog rata u koncentracione logore internirali nekoliko stotina tisuća naturaliziranih Japanaca.

Formalna odluka o osnivanju logora nikada nije pronađena, a vjerojatno je nije ni bilo. Nastala je u glavama članova najužeg partijskog vrha, a kao inicijatore većina autora spominje Kardelja, Rankovića, Đilasa i, naravno, samog Tita. Svi su oni između dva rata robijali u kraljevskim zatvorima, pa nisu htjeli napraviti propuste koje činila Stara Jugoslavija držeći političke zatvorenike u relativno liberalnim uvjetima. Goli otok doživljavali su kao nastavak rata za oslobođenje i revoluciju, pa nije bilo milosti prema "bandi" kako su nazivali informbiroovce. Ništa od onoga što su oni imali na predratnoj robiji više nije bilo dozvoljeno. U organizaciji logora korištene su metode iz ne tako davne prošlosti. Učili su od najboljih: od njemačkog Gestapa

i ruskog NKVD-a i sve to još dodatno usavršavali iskustvima iz Dachaua i Gulaga.

O Golom je do danas napisano jako puno publicističkih istraživanja i romana, a snimljen je i niz filmova. U svojoj obimnoj knjizi, "Povijest Golog otoka" Martin Previšić na pregledan i pregnantan način sintetizira sve ono što je do danas objavljeno i što je preživjelo kao relevantno. Tome dodaje niz svjedočanstava preživjelih do kojih je uspio doći, građu iz zagrebačkih i beogradskih arhiva, ali i svoje zaključke.

O torturi i mučenju, o "toplom zecu", špaliru kroz koji su pod teškim batinama i pljuvanjem morali prolaziti novopridošli kažnjenici, zna se već desetljećima. Poznata je i priča o tzv. dvomotorcima, onima koji su nakon puštanja opet kažnjavani i vraćeni u logor. Njima je bilo najteže. Ali, kao ni u većini slučajeva, nisu ih tukli i maltretirali udbaši, nego njihovi ratni drugovi koji su već "revidirali", shvatili i priznali svoje zblude. Međusobno prokazivanje, podmetanje i tužakanje isljednicima bilo je redovna pojava, ali i oblik psihičke torture u kojoj nitko nikome nije vjerovao.

Ipak, najteže je bilo u Petrovoj rupi, logoru u logoru u koji su trpali "nepopravljive". Tako su zvali one za koje su sumnjali u mogućnost "revidiranja" informbiroovskih stavova, ali i sve one u koje su i inače sumnjali. A bilo ih je dovoljno. Logor u logoru "bio je namijenjen izolaciji najtvrdih visokopozicioniranih ibeovaca, toliko temeljito da je među logorašima dobio nadimak Manastir. Udaljen, izoliran i surov... bio je najveća tajna Golog otoka, strogo čuvana od ostalih logoraša... Osim rijetkih, o njemu ne postoje službeni dokumenti, čak ni fizički ostaci, sve do toga da se ni lokacija Petrove rupe ne može sa sigurnošću utvrditi", piše Martin Previšić, kojem je svoju priču o Petrovoj rupi ispričao Nikola Golubović, nekada visokopozicionirani funkcionar crnogorske vlade, posljednji preživjeli kažnjenik, koji je umro 2012. godine.

Petrova rupa bila je doslovno rupa u golootočkom kamenu promjera 20 metara i dubine 7-8 metara. Iskopali su je Talijani u Prvom svjetskom ratu. Bila je udaljena 600 do 800 metara od "Žice", glavnog logora. U rupi je bilo smješteno od 130 do 136 pripadnika "elite jugoslavenskih ibeovaca". "Stari partijski apostoli" bili su preopasni za Tita. Naime, u rupi su bili svi oni koje je Udba pohapsila, a suprotstavljali su se krajem tridesetih Titovu dolasku na čelo KPJ: Labud Kusovac, koji je vodio pariški paralelni centar KPJ i protivio se nadolazećem Josipu Brozu, Dragotin Gustinčić, najznačajniji slovenski komunist, koji je rekao da mu je Sovjetski Savez prva domovina, a Jugoslavija i Slovenija druga, istaknuti dalmatinski komunistički lider Vicko Jelaska i mnogi drugi. Bavili su se "besmislenim poslovima, poput zatrpavanja rupa po Golom otoku kamenjem".

Ipak, rijetki su bili oni koji su opravdavali nasilje i sam logor na Golom otoku. Najuporniji i najglasniji je sve do svoje smrti bio general Jovo Kapičić, najbliži Rankovićev suradnik i utemeljitelj Mermera. Jedan od njih bio je i narodni heroj, zamjenik upravitelja Golog otoka Ante Raštegorec, koji je Vladimiru Dedijeru rekao: "Da nije bilo Golog otoka, cijela Jugoslavija bila Goli otok."

Kao logor za samo jednu vrstu političkih zatvorenika, tzv. ibeovaca, postojao je od 1949. do 1956., kroz njega je prošlo oko 16.000 zatvorenika, a ubijeno je ili je umrlo njih oko 300